ע: הדר פרק ששי עירובין

עין משפט נר מצוה

סא א מיי' פ"ב מהל' עירובין הלכה ב סמג עשין א טוש"ע א"ח סי' שפא סעיף ו:

סב ב מיי' שם הל' ז וסמג שם טוש"ע א"ח סי' שעא סעיף ד:

סג ג מיי' שם וטוש"ע שם סעיף ג:

◆

רבינו חננאל

כגון שמת אביו בשבת מאי, יורש כרעא דאבוה הוא ומבטל או לא. א"ל אני אומר מבטל והני דבי שמואל תנא אין מבטל. ומותבינן לתנא דבי שמואל מיהא דתניא זה הכלל כל שהותר מקצת שבת כגון שעירבו דרך הפתח ונסתם הפתח או דרך חלון ונסתם החלון. הותר כל השבת כולה. וזה הכלל למה לי לאיתויי מבוי שניטלה קורתו או לחיו שמותרין בשבת כולה. זה הכלל כל שנאסר למקצת שבת כגון שני בתים בשני צידי רשות הרבים [חוץ] ממבטל רשות[א] אע"פ שנאסר במקצת שבת משעה שביטל רשותו הותרה שאר שבת לא שנא הוא לא שנא יורש, מדקתני חוץ מן המבטל רשות דייקינן מיניה כל מי שיש לו רשות עכשיו יכול לבטל. ופריק תני לברייתא הכי, חוץ מתורת ביטול (דכר) [דכי] איתיה לאוסר מעיקרא והשתא בטיל רשותיה הותרה (מקצת) [לשאר] שבת, ולאפוקי יורש דלא הוה ליה רשותא הכא בעידנא דקדש היום, לא הוה ליה לערובי דלא איתמר תורת ביטול אלא היכא דליכא עירוב, ומאן דלא יכיל לעירוב לא יכיל לבטל רשותיה. תוב הדרינן ומותבינן לרב נחמן אחד מבני חצר שמת כולי' עד אחד מן השוק שמת והניח רשותו לאחד מבני החצר, מת מבעוד יום בערב שבת וזכה בן החצר בנכסיו אינו אוסר שכבר עירב(ו) עם בני החצר [גם] הוא. מת משחשיכה אוסר שכבר נאסר במקצת שבת. [ו]אמאי אוסר אי אמרת יורש מבטל, יבטל השתא ונשתרו. ופריק רב נחמן מאן אוסר נמי דקתני עד שיבטל, אבל אם (לא) ביטל הותרו בני החצר לטלטל. ת"ש [ישראל] וגר ששבתו במגורה, פי' בדירה אחת מלשון לגור בארץ. ויש אומרים מלשון נהרסו ממגורות כי הוביש דגן. ומת הגר מבעוד יום

א) הוגהה ע"פ התוס'.

היכא דאי בעי לערובי מאתמול מצי מערב בטולי נמי מצי מבטל אבל האי כיון דאי בעי לערובי מאתמול לא מצי מערב לא מצי מבטל או דלמא יורש כרעיה דאבוה הוא א"ל אני אומר מבטל והני דבי שמואל תנו אין מבטל איתיביה זה הכלל כל שמותר למקצת שבת הותר לכל השבת וכל שנאסר למקצת שבת נאסר לכל השבת חוץ ממבטל רשות כל שהותר למקצת שבת מותר לכל השבת כגון עירב דרך הפתח ונסתם הפתח עירב דרך חלון ונסתם חלון זה הכלל לאתויי מבוי שניטלו קורותיו או לחייו כל שנאסר למקצת שבת נאסר לכל השבת כולה כגון שני בתים בשני צידי רה"ר והקיפום נכרים מחיצה בשבת זה הכלל לאתויי מאי לאתויי מת נכרי בשבת וקתני חוץ ממבטל רשות (א) איהו אין יורש לא אימא חוץ מתורת ביטול רשות איתיביה אחד מבני חצר שמת והניח רשותו לאחד מן השוק מבעוד יום אוסר משחשיכה אינו אוסר ואחד מן השוק שמת והניח רשותו לאחד מבני חצר מבעוד יום אינו אוסר משחשיכה אוסר אמאי אוסר ניבטיל מאי אוסר נמי דקתני עד שיבטל תא שמע ישראל וגר שרויין במגורה אחת ומת גר מבעוד יום

אע"פ

בשבת כדתניא לקמן בשמעתין אחד מן השוק שמת והניח רשותו לאחד מבני חצר מבעוד יום אינו אוסר פי' לפי שבן חצר מערב עם חביריו משחשיכה אוסר פי' דלא מהני עירוב לענין אותו חצר שירש בשבת ומיהו הא לא אפשר לומר דמיירי כשהיה היורש דר עם אביו דאם כן אי בעו לאיערובי מאתמול אלו מערבין קרינן ביה דאם נותן פת משלו הוי עירוב אף ע"פ שלא זיכה לאביו כדאמר לעיל פרק מי שהוציאוהו (דף מט:) חמשה שגבו את עירובן כשהן מוליכין את עירובן למקום אחר א' מוליכו ע"י כולן דאם לקח הפת משלו ונתן בחצר של שיתוף מועיל לכולם כדפירש התם בקונטרס דשליחות דכולהו קעביד הואיל ועירבו יחד ועוד תניא ב) לקמן בפירקין ג) חמשה חבורות ששבתו בטרקלין ב"ה אומר עירוב אחד לכולם אע"פ שיש לחלק דהתם כולם שוים בבית זה כמו זה ואין זה טפל לזה אבל הכא שהבן טפל לאביו אם נתן הבן פת אינו מועיל מ"מ אינו דומה כלל לחלק ומהא דאמר לעיל (דף סד.) אפילו שכירו ולקיטו נותן את עירובו אין ראיה לכאן דלמא הני מילי בנכרי אבל בישראל לא:

אבל האי כיון דאי בעי לערובי מאתמול לא מצי לערב. אפילו למ"ד לעיל (דף סז.) מבטלין גבי מת נכרי בשבת יכול להיות דאין מבטלין כיון דהתם הוא דאותו רשות שהוא מבטל עכשיו היה לו כח לבטל מאתמול אלא שלא היה מועיל מפני הנכרי דאוסר אבל הכא האי רשות דמבטל השתא אין לו כח לבטל מאתמול אלא משעה שירש והוי כב' בתים בשני צידי רה"ר דאין מבטלין דלא היה בידו רשות זה מאתמול ולמאן דאמר לעיל נמי אין מבטלין יכול להיות דזה מבטל כדאמר יורש כרעיה דאבוה הוא:

לאתויי מת נכרי בשבת. פירש בקונטרס כיון דאי בעו לערובי מאתמול לא מצו מערבי השתא נמי לא מצו מבטלי ומרישא סיפא לא שמעינן ליה אי לא אתי בזה הכלל דהתם לא מצו מערבי מאתמול כלל אבל הכא מצו מערבי ע"י שכירות משמע מתוך פירושו דאיירי דאתא נכרי מערב שבת ובעי למימר דאין מבטלין כשמת וכ"ש דאם לא מת דבעי תרתי שכירות וביטול ולא יתכן לפי מה שפירש' לעיל ב) דהתם כולי עלמא מודו דמבטלין גבי מת נכרי בשבת מהו אלא בדאתא נכרי בשבת איירי הכא ואי לאו זה הכלל הוי אמינא דהכא מבטל כיון דהאי רשותא דקמבטל הוי בידו מאתמול ולא דמי לב' בתים: **וקתני** חוץ ממבטל רשות. פי' בקונטרס דפריך לר"נ דאמר דמבטלין מדלא קתני חוץ ממבטל רשות ויורש שמע מינה יורש לא ודבר תימה הוא מה דיוק הוא זה ור"ח פירש דפריך לשמואל דאמר אין מבטלין וזה לשונו זה הכלל כל שנאסר למקצת שבת כגון שני בתים בשני צידי רה"ר חוץ ממבטל רשות אע"פ שנאסר למקצת שבת משעה שביטל רשותו הותרה שאר שבת לא שנא הוא ל"ש יורש מדקתני חוץ מן המבטל רשות דייקי מיניה כל מי שיש לו רשות עכשיו יכול לבטל ופריק לה לברייתא הכי חוץ מתורת ביטול דכי איתא לאוסר מעיקרא והשתא בטל רשות אותרה לשאר שבת לאפוקי יורש דלא הוי ליה רשות הכא בעידנא דקדש היום ולא הוי ליה לערובי דלא איתמר תורת ביטול אלא היכא דליכא עירוב ומאן דלא יכול לערובי לא יכול לבטל רשותו עכ"ל אע"פ שהקושיות אחרות לר"נ אין לחוש אם זאת לשמואל ורבינו חננאל בעצמו פירש ג) דמותבינן לר"נ משמע מתוך פירושו דחוץ ממבטל רשות קאי אשני בתים משני צידי רשות הרבים והקיפום נכרים מחיצות בשבת שמועיל שם ביטול והיכא דלא ביטלו זה לזה קאמר דנאסר לכל השבת כולה וקשה דאם כן מאי נאסר למקצת שבת דקאמר ונראה לומר לפירושו דאיירי בעירבו וכיון שלא חל העירוב בתחילת השבת תו לא חייל כשבאו אחרי כן והקיפום בשבת וכן מת נכרי בשבת איירי כשעירבו מערב שבת ובטל עירובן מפני הנכרי דכשמת תו לא חייל אבל ביטול מועיל בתרוייהו כדקתני חוץ ממבטל רשות ומדמהני ד) ביטול ב' בתים אע"פ שלא היה לו כח לבטל רשות של חצר זה מאתמול דרה"ר היה כל שכן יורש דיש לו כח לבטל וקשה לדבי שמואל דאמרי אין מבטלין והוא הדין להוה מצי למיפרך מהך ברייתא לרב חסדא ורב ששת דאמרי לעיל אין מבטלין גבי ב' בתים ונראה דלמאי דמשני אימא חוץ מתורת ביטול לא קאי אב' בתים אלא אבני חצר ששכח אחד מהן ולא עירב שיכול לבטל רשות באמצע השבת ומיהו אם נאמר לפי המסקנא כן גם לדברי המקשה לדחוק על חנם לומר דקאי אב' בתים דבלאו הכי יכול להקשות כמו שפירש ר"ח דחוץ ממבטל רשות דמשמע דכל מי שיש לו רשות עכשיו יכול לבטל: **אחד** מבני חצר שמת והניח רשותו לא' מן השוק מבעוד יום אוסר כו'. הך ברייתא איירי בהכי דבן חצר מערב עם חבריו אבל בן השוק אין מערב עמהם אפי' כשירש מבעוד יום ולא משום שלא יוכל לערב עמהן לפי שאינו דר שם דמסתמא לא גרע בהכי לענין עירוב וביטול רשות כיון דאסר עלייהו כדקתני מבעוד יום אוסר אלא אורחא דמילתא היא דבן חצר רגיל לערב עם חבריו שהוא דר שם אבל אותו שבשוק אין יכול לערב לפי שאינו רגיל להשתמש וקסבר האי תנא כמ"ד לקמן בפירקין (דף עב:) בית התבן ובית הבקר הרי זה אוסר עליו:

תא שמע ישראל וגר כו'. קסבר רבא דמכת הגר חשיב כמו יורש דהוי כרעיה דאבוה דאי לאו הכי לא קשה מידי לרב נחמן:

כלך

היכא דאי בעי לערובי כו'. כלומר אביו שהיה אתמול ראוי לערב היה יכול לבטל: **אבל האי דלא מצי לערובי אתמול.** דלא היה לו חלק בה לא: **כל שהותר למקצת שבת כו'.** מפרש לה ואזיל: ה"ג **כגון עירב דרך הפתח כו' זה הכלל לאתויי מבוי שניטלה קורתו או לחייו:** **עירב דרך הפתח.** שתי חצירות ופתח א' ביניהם ועירבו ע"י אותו פתח ובשבת נפלה כנגדו מפולת ונסתם מותרים להשתמש מזו לזו ע"י זריקה ודרך חורין קטנים דאע"ג דאין עירוב בין ב' חצירות בלא פתח כדתנן (לקמן עו.) כמלון שבין ב' חצירות הכא שבת הואיל והותרה הותרה: **זה הכלל לאתויי מבוי שניטלה קורתו או לחייו.** בשבת אע"ג דאסתקול מחילות דידיה שרי הואיל ואישתרי בין השמשות ומרישא לא שמעינן לה דהתם איתנהו למחילות אבל הכא לא והכי אמרינן לה בשילהי פירקא קמא (דף יז.): **והקיפום נכרים מחילה.** דאסורין לבטל זה לזה כדי שישתמש בה אחד מהן דהואיל ואי הוו בעו ערובי מאתמול לא מצו מערבי אבל אי לא הוה התם אלא חד בית שרי דמחילה הנעשית בשבת מחילה היא: **זה הכלל.** דרישא נמי קאי אסיפא לאתויי מת נכרי בשבת דכיון דאי בעו לערובי מאתמול לא מצו מערבי השתא נמי לא מבטלי ומרישא דסיפא לא שמעינן לה אי לא אתי' בזה הכלל דהתם לא מצו לערובי מאתמול כלל אבל הכא מצו לערובי ע"י שכירות: **חוץ מן המבטל רשות.** ששכח ולא עירב שאף ע"פ שנאסר למקצת שבת יש לו תקנה בשבת ומדלא קתני חוץ משביטל רשות ויורש שמע מינה יורש לא: **אימא חוץ מתורת ביטול רשות.** ויורש בכלל דכרעיה דאבוה הוא ותורת ביטול נוהגת בו: **מבעוד יום.** שעדיין לא קנה עירובו של ראשון הרי זה מן השוק אוסר ואע"פ שאינו דר כאן כדתניא לקמן בהאי פירקא א) מי שיש לו בית התבן ובית הבקר בחצר חבירו אוסר עליו: **משחשיכה אינו אוסר.** עליו שהרי הותר למקצת שבת: **ואחד מן השוק.** שהיה לו בית דירה בחצר זו: **מבעוד יום אינו אוסר.** שהרי יערב זה עם שכניו: **משחשיכה.** דאינו יכול לערב אוסר ואי יורש מבטל רשות אמאי אוסר: **ישראל וגר** גרסינן. גר שמת ואין לו יורשין המחזיק בנכסיו זכה בהן: **מגורה.** גורן הוא וחלוק במדרים והיה לכל אחד פתחו בחצר ואוסרין זה על זה:

אע"פ

מסורת הש"ס

א) [דף עב:], ב) [נדל"ל תנן], ג) [דף עב.].

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' חוץ ממבטל רשות (איהו אין יורש לא) תא"מ וכ"ב פ"א אין זה והכי מוכח בתוספות: **(ב)** תוס' ד"ה לאתויי וכו' לפי מה שפירשתי לעיל ג"כ ד' סו בד"ה אומר אני ולפי מה שכתבתי לעיל י"ל דגם דברי רש"י כאן הם נכונים דלרש"י ז"ל פי' ג"כ באתא הנכרי בשבת ולפ"ה מקרי אלו לעירובי על ידי שכירות אי הוה בא הנכרי מאתמול משא"כ בב' בתים וע' לעיל: **(ג)** ד"ה וקתני וכו' ורבינו חננאל עצמו פי' דהתוב מותבינן לר"נ: **(ד)** בא"ד ומדמהני ביטול בשני בתים:

◆

מוסף רש"י

מבעוד יום. דהיינו קודם שעירבו, דכי עירב אדעתא דההיא תולקא נמי עירב (לעיל כו.).